C/2024/6878

2024.11.28.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye

Igazságos átmenet az uniós agrár-élelmiszeripari rendszerek fenntartható jövőjének biztosítása érdekében

(saját kezdeményezésű vélemény)

(C/2024/6878)

Előadó: **Kerli ATS**

Társelőadó: **Florian MARIN**

Tanácsadó:	Tomaso FERRANDO (az előadó felkérésére)
Közgyűlési határozat:	2024.1.18.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2024.9.3.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2024.9.19.
Plenáris ülésszak száma:	590.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	136/0/9

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB úgy véli, hogy az agrár-élelmiszeripari rendszereken belüli igazságos átmenet során – holisztikus, összehangolt és integrált megközelítést alkalmazva – a társadalmi, környezeti és gazdasági szempontokkal egyaránt következetesen foglalkozni kell. Az igazságos átmenetnek az elosztási igazságosság, az elismerés és a részvétel elvén, a környezetvédelmi és éghajlat-politikai törekvéseken, az emberi jogokon, valamint azon kell alapulnia, hogy „senkit nem hagyunk hátra”.

1.2. Az EGSZB úgy véli, hogy integrált közpolitikákra van szükség annak biztosításához, hogy valamennyi érdekelt fél, köztük a mezőgazdasági kistermelők, a halászok és az élelmiszeripari dolgozók álljanak az igazságos átmenet középpontjában. A fenntartható élelmiszerrendszerek fejlesztését a társadalmi és ökológiai igazságosság elveinek kell vezérelniük, biztosítva a költségek, az erőforrások és az előnyök méltányos elosztását, valamint támogatva az élelemhez és a táplálkozáshoz való jogot.

1.3. Az EGSZB azt javasolja, hogy a részvételen alapuló igazságosságot építsék be az agrár-élelmiszeripari rendszerek igazságos átmenetének minden aspektusába. Ennek során olyan kiegyensúlyozott tájékoztatási és konzultációs folyamatokról kell gondoskodni, amelyek az agrár-élelmiszeripari termékláncok egészében figyelembe veszik a kiszolgáltatott szereplők valós helyzetét. Hangsúlyozni kell továbbá az információk rendelkezésre állását, az átláthatóságot, az oktatást, valamint az átképzést és a továbbképzést, és fontos, hogy az élelmiszerrendszerek minden szintjén a kapacitásépítés legyen a cél valamennyi érdekelt fél tekintetében.

1.4. Az EGSZB azt javasolja, hogy az igazságos átmenet terjedjen ki az összes munkavállalói jog védelmére, tiszteletben tartására és érvényesítésére, gondolva itt többek között az olyan szociális feltételrendszerek megerősítésére és támogatására, mint amilyen a közös agrárpolitikában (KAP) is szerepel, miközben azt is biztosítani kell, hogy a mezőgazdasági termelők olyan bevételt generáljanak, amellyel munkavállalóik számára is biztosítani tudják a megélhetést.

1.5. Az uniós élelmiszerrendszerek strukturális átalakítása sürgető szükségességének kezelése érdekében az EGSZB a következőket ajánlja:

— be kell vezetni egy olyan, rendszerszintű megközelítést az élelmiszerrendszerekre vonatkozó uniós jogszabályok és irányítás kapcsán, amely túlmutat a mezőgazdasági termelésen és tiszteletben tartja az igazságosság alább tárgyalt elveit,

— a megélhetést biztosító jövedelmekre és bérekre kell törekedni az egész uniós és az EU-ba irányuló nem uniós élelmiszerláncok mentén, és – a tagállami és szubnacionális hatóságokkal összhangban – a pénzügyi támogatás és az árstabilizáció olyan formáit kell előmozdítani, amelyek garantálják a polgárok és a fogyasztók élelmiszerhez való hozzáférését és jogát,

— olyan szakpolitikákat kell végrehajtani, amelyek megkönnyítik a mezőgazdasági termelők és a kistermelők új generációi számára a földhöz jutást, a föld méltányos elosztásának előmozdítása révén visszafordítva a földterületek koncentrálódását, és a földpolitikákat össze kell hangolni a FAO földtulajdonról és -használatról szóló önkéntes iránymutatásaival ([1]),

— az igazságos átmenet biztosításához mindenképpen kezelni kell a KAP-on belüli egyenlőtlenségeket, így gondoskodva arról, hogy minden tagállam méltányos támogatásban részesüljön, következésképpen egyenlőek legyenek a versenyfeltételek az EU mezőgazdasági ágazatában,

— az élelmiszerrendszereken belüli spekuláció és financializáció korlátozását célzó rendelkezéseket kell bevezetni, javítani kell az élelmiszerpiacok átláthatóságát, és létre kell hozni olyan pénzügyi eszközöket, amelyek az élelmiszerrendszerek teljes egészében támogatják a fenntartható gyakorlatokat,

— be kell ruházni fenntartható gyakorlatok és technológiák kutatásába és fejlesztésébe, elismerve ugyanakkor ennek következményeit a forgalmazás, valamint a bevett termelési, forgalmazási és fogyasztási formák elismerése szempontjából, elő kell mozdítani az innovációt a gyakorlatban, illetve képzést és erőforrásokat kell biztosítani a mezőgazdasági termelők, az élelmiszeripari vállalkozók és az élelmiszeripari dolgozók számára a fenntartható gyakorlatok bevezetésének támogatása érdekében,

— ambiciózusabb és kötelező normákat kell elfogadni a fenntartható és méltányos élelmiszer-beszerzésre vonatkozóan, az uniós közbeszerzéseket és élelmiszerprogramokat pedig a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból fenntartható élelmiszerrendszerekre való igazságos átmenet támogatásának eszközeként kell alkalmazni,

— el kell ismerni a reproduktív és gondozási munka fontosságát a teljes élelmiszerrendszerben, csakúgy mint a nők és a fiatalok központi szerepét a jelenlegi és jövőbeli agrár-élelmiszeripari rendszerekben,

— támogatni kell a biológiai sokféleséget és a természeti erőforrások megőrzését előmozdító gyakorlatokat, és olyan szakpolitikákat kell végrehajtani, amelyek ösztönzik az ökoszisztéma-szolgáltatások agrár-élelmiszeripari rendszerekbe való integrálását,

— létre kell hozni egy Agrár-élelmiszeripari Igazságos Átmenet Alapot a kis- és közepes méretű agrár-élelmiszeripari vállalatok támogatása céljából, és az igazságos átmenettel foglalkozó megfigyelőközpont létrehozására vonatkozó javaslat ([2]) részeként létre kell hozni egy, az igazságos élelmiszeripari átmenettel foglalkozó megfigyelőközpontot,

— az agrár-élelmiszeripari rendszereken belül megvalósuló uniós igazságos átmenetbe be kell építeni egy olyan globális perspektívát, amely a globális élelmiszerrendszereken belül összehangolja a helyi, regionális, nemzetközi és globális kormányzási kötelezettségvállalásokat az emberi jogi, környezetvédelmi és éghajlat-politikai célkitűzésekkel, valamint az igazságosság és a fenntarthatóság elvével,

— a helyi, egészséges és fenntartható módon előállított élelmiszerek fogyasztásának előmozdítása érdekében ki kell dolgozni nyilvános figyelemfelhívó kampányokat, és olyan iskolai oktatási programokat kell végrehajtani, amelyek célja, hogy a gyermekeknek megtanítsák, mennyire fontosak a fenntartható élelmiszerrendszerek és az egészséges táplálkozási szokások.

([1]) https://www.fao.org/tenure/voluntary-guidelines/en/.

([2]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az igazságos átmenetre vonatkozó uniós szakpolitikai keret előmozdítása: milyen intézkedésekre van szükség? (HL C, C/2024/1576, 2024.3.5., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj?locale=hu).

2. **Az uniós agrár-élelmiszeripari rendszerek esetében holisztikus és igazságos átmenetre van szükség**

2.1. Az uniós élelmiszerrendszerek a régió előtt álló számos kihívás metszéspontjában helyezkednek el. A termelési szokásoknak és a termelés földrajzi elhelyezkedésének a megváltozása miatti munkahely-megszűnés, a családok elszegényedése, a hiperinfláció, a közkiadásoknak ([3]) a szociális szolgáltatásoktól a katonai és védelmi szolgáltatásokhoz ([4]) való átcsoportosítása, az olyan, nem fertőző betegségek számának növekedése, amelyek összefüggnek azzal, hogy az egészségtelen étrend költsége alacsonyabb ([5]), az éghajlatváltozás és a szélsőséges időjárási események, az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságok felé való elmozdulás ([6]), valamint a biológiai sokféleség csökkenése csak néhány az élelmiszerrendszerekkel összefüggő és egyes esetekben azok működési módjához és szerkezetéhez közvetlenül kapcsolódó társadalmi, környezeti és gazdasági problémák közül.

2.2. Bár az uniós élelmiszer-ellátási lánc jelentős rezilienciáról tett tanúbizonyságot és a régió egész területén fenntartotta az élelmiszerekhez való hozzáférést még olyan kihívásokkal teli körülmények között is, mint a Covid19-világjárvány, a nyersanyagár- és energiaár-válság, a geopolitikai feszültségek és az éghajlati válságok, ezek az események jelentős sebezhetőségekre is rávilágítottak.

2.3. Az EGSZB üdvözli az arra irányuló folyamatos erőfeszítéseket, hogy az élelmiszerrendszerrel kapcsolatos megfontolásokkal az európai és a globális viták során egyaránt foglalkozzanak, kiemelve az emberekre, az állatokra és az ökoszisztémákra vonatkozó átfogó megközelítés jelentőségét. Az EGSZB azonban rámutat, hogy felfüggesztették a fenntartható élelmiszerrendszerekről szóló keretjogszabállyal ([7]) kapcsolatos jogalkotási folyamatot, és arra kéri a jövőbeli Európai Bizottságot, hogy az ebben a véleményben tárgyalt elveknek megfelelően indítsa újra a vitát.

2.4. Az EGSZB elismeri továbbá, hogy az uniós mezőgazdasági és élelmiszerrendszerek esetében sürgősen a jelenlegi intézkedéseken túlmutató és a környezetvédelmi, éghajlat-politikai és társadalmi szerződésekkel kapcsolatos nemzetközi és európai kötelezettségekhez igazodó strukturális átalakításra van szükség. Az EGSZB azt javasolja, hogy teremtsék meg a bolygónk tűrőképességének és társadalmának határain belül ([8]) működő olyan uniós agrár-élelmiszeripari rendszerek alapjait, amelyek képesek az emberek, a bolygó és a jövő nemzedékek javát szolgálni.

2.5. Az EGSZB elismeri, hogy a mezőgazdasági termelők, a halászok, az élelmiszer-ipari dolgozók és a kkv-k alkotják az uniós élelmiszerrendszerek gerincét, és gyakran kihívásokkal teli helyzetben találják magukat az ágazataikon belüli növekvő egyenlőtlenségek ([9]) és a közpolitikák – leginkább a kisebb szereplőket érintő – regresszív hatásainak megnyilvánulása miatt, továbbá az alacsonyabb árak és a globális versenynek való kitettség következtében, ami fokozta a sebezhetőséget, növelte a félelmeket és tovább szította a haragot. Ennek nyomán az EU különböző vidéki régióiban a mezőgazdasági ágazaton belül fokozódtak a mentális egészséggel kapcsolatos kihívások, és számos tanulmány kiemelte, hogy a mentális egészség kapcsán sürgősen kiterjedt támogatásra van szükség ([10]).

2.6. Az igazságos átmenetnek ezért az összes munkavállalói jog védelmén, tiszteletben tartásán és érvényesítésén kell alapulnia. Ide tartozik az olyan szociális feltételrendszerek megerősítése és javítása, mint amilyen például a KAP-ban van, valamint annak támogatása, hogy a tagállamok végrehajtsák az ilyen rendszereket. Emellett rendkívül fontos, hogy a mezőgazdasági termelők megfelelő árakat kapjanak termékeikért, ami lehetővé teszi számukra, hogy megfelelő bért fizessenek munkavállalóiknak. A migrációs politikákat és szabályozásokat pedig úgy kell kialakítani, hogy ellehetetlenítsék a bűnszervezetek számára az emberek kizsákmányolását, és gondoskodjanak arról, hogy a termelők ne a munkavállalói jogok kárára csökkentsék a termelési költségeket ([11]).

([3]) https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eurogroup-says-new-fiscal-rules-will-require-public-spending-cuts/.
([4]) https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2023/11/30/record-high-european-defence-spending-boosted-by-procurement-of-new-equipment.
([5]) Orhan R., Paric M., Czabanowska K., Lessons Learnt from the EU Response to NCDs: A Content Analysis on Building Resilient Post-COVID Health Systems. Healthcare (Basel) 2021.
([6]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A jövőnk biztosítása – Európa 2040-re kitűzött éghajlat-politikai célja, valamint útja a 2050-ig megvalósítandó klímasemlegesség, továbbá a fenntartható, igazságos és virágzó társadalom felé (COM[2024] 63 final) (HL C, C/2024/4667, 2024.8.9., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj?locale=hu).
([7]) https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/spotlight-JD%2023-24/file-sustainable-eu-food-system.
([8]) Raworth, R., *Doughnut Economics.*
([9]) Piketty, T., Les paysans apparaissent comme la plus inégale des professions en France actuellement, Le Monde.
([10]) Uniós KAP-hálózat, A mezőgazdasági termelők és a mezőgazdasági közösségek mentális egészségének támogatásával foglalkozó tematikus csoport.
([11]) Human suffering in Italy's Agricultural Value Chain, 3. és 4. fejezet, 2018.

2.7. Az EGSZB rámutat továbbá, hogy a fenntartható jövőre vonatkozó elképzelés keretében módszeresen meg kell vizsgálni élelmiszerrendszereink egészét, azok társadalmi, környezeti és gazdasági felépítését, valamint következményeit. Az integrált közpolitikáknak és az ágazatokon átnyúló beavatkozásoknak ezért biztosítaniuk kell, hogy a mezőgazdasági termelők, a halászok, az élelmiszeripari dolgozók és a kkv-k álljanak a középpontban, de az is fontos, hogy mindig illeszkedjenek azoknak a tágabb élelmiszerrendszereknek a keretébe, amelyeknek – más kereskedelmi szereplőkkel, a fogyasztókkal, az állatokkal és az ökológiai folyamatokkal együtt – a részét képezik.

2.8. Az EGSZB kulcsfontosságúnak tartja olyan egyértelmű vezérelvek meghatározását, amelyek támogathatják az élelmiszerrendszerek összes szereplőjét, a szakpolitikai döntéshozókat és a civil társadalmi szervezeteket az uniós agrár-élelmiszeripari rendszerek fenntartható jövőjének kiépítésében. Az EGSZB fontosnak tartja, hogy az uniós agrár-élelmiszeripari rendszerek igazságos átmenetét olyan pályára állítsák, amelyet a társadalmi és ökológiai igazságosság elvei vezérelnek, és amely tekintetbe veszi a nemzetközi emberi jogok és az Európai Unió Alapjogi Chartája szemléletét, illetve az azokból eredő kötelezettségeket ([12]).

2.9. Az igazságos átmenet pályája megköveteli, hogy a szakpolitikai döntéshozók összefüggéseiben foglalkozzanak a társadalmi és környezeti szempontokkal, következetes szakpolitikákat fogadjanak el minden szakpolitikai területen, valamint foglalkozzanak azokkal a strukturális kérdésekkel, amelyek akadályozhatják a fenntartható élelmiszerrendszerek megszilárdítását.

2.10. Az EGSZB kijelenti, hogy az uniós agrár-élelmiszeripari rendszereken belüli igazságos átmenetre irányuló holisztikus, összehangolt és integrált szakpolitikai megközelítésnek az elosztás, az elismerés és a részvétel elvén, a környezetvédelmi és éghajlat-politikai törekvéseken, a globális igazságosságon, a demográfiai kihívásokon (mint amilyen a népesség elöregedése és a munkaerőhiány), a koherencián, valamint az emberi jogokon, különösen az élelemhez és a táplálkozáshoz való jogon kell alapulnia.

3. **Elosztási igazságosság**

3.1. Az EGSZB úgy véli, hogy az elosztási igazságosság elvének az agrár-élelmiszeripari átállásra való alkalmazása olyan közpolitikák és intézkedések bevezetését jelenti, amelyek kezelik az élelmiszerrendszereken belüli jelenlegi és jövőbeli méltánytalanságokat és egyenlőtlenségeket, ugyanakkor megerősítik a munkavállalói jogokat, mindenki számára garantálják az egészséges és hozzáférhető étrendet, javítják az egyes szereplők innovációját és versenyképességét, és előmozdítják az állatjólétet. Az elv középpontjában annak elismerése áll, hogy az átálláshoz elkerülhetetlenül erőforrásokra lesz szükség – amelyeket azonban progresszív intézkedések végrehajtásával kell megszerezni –, továbbá a jövőbeli szakpolitikákból és szakpolitikai döntésekből eredő költségeket és hasznokat méltányosan kell elosztani.

3.2. Az EGSZB elismeri annak fontosságát, hogy a tagállamok az EU irányításával olyan megfelelő szakpolitikákat hajtsanak végre, amelyek visszafordíthatják a földterületek koncentrációjának fokozódását ([13]), és amelyek a mezőgazdasági termelők és a kistermelők új nemzedékei számára biztosítják a földhöz jutást. Az EGSZB támogatja az Európai Parlamentet, amely egy 2017-es saját kezdeményezésű jelentésében megerősítette a földhöz jutáshoz való alapvető jogot, és szorgalmazta, hogy az európai földpolitikákat hangolják össze a földtulajdon és -használat felelősségteljes irányítására vonatkozó önkéntes iránymutatásokkal, ahogy azt a Világélelmezés-biztonsági Bizottság is vázolta.

3.3. Az állami támogatásnak együtt kell járnia annak elismerésével, hogy az uniós élelmiszerrendszereken belül ugyan állnak rendelkezésre erőforrások, de azok egyenlőtlenül oszlanak el. A multinacionális élelmiszeripari vállalatok és a globális pénzügyi szektor általi ellenőrzés és pénzügyi kivonás ([14]) a termelőtől a fogyasztóig jelentős hatást gyakorol az ellátási láncokra, ami a lánc egészében jelentős nyereséget von el az elsődleges termelőktől és a munkavállalóktól, és olyan élelmiszerrendszereket támogat, amelyek a bolygónk tűrőképességének és az emberiség határainak tiszteletben tartásával szemben a pénzügyi megtérülést részesítik előnyben. Ez azt jelenti, hogy a kis- és közepes méretű mezőgazdasági termelőknél és az élelmiszeripari dolgozóknál a megtérülés minimális, de az árakra is hatással van és tovább súlyosbítja az élelmiszerek hozzáférhetőségével kapcsolatos problémát, különösen az uniós élelmiszerrendszerek pilléreit alkotó emberek körében ([15]).

([12]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az igazságos átmenetre vonatkozó uniós szakpolitikai keret előmozdítása: milyen intézkedésekre van szükség? (HL C, C/2024/1576, 2024.3.5., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj), valamint Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Átállás egy fenntarthatóbb európai jövőre – stratégia 2050-ig (HL C 81., 2018.3.2., 44. o.) és Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Senki se maradjon le a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend végrehajtása során (HL C 47., 2020.2.11., 30. o.).

([13]) Az EUROSTAT szerint az Unióban változik a földterületek koncentrációja, tekintve, hogy „az Unióban a 2005 és 2020 közötti viszonylag rövid időszakban körülbelül 37 %-kal csökkent a gazdaságok száma. Ez azt jelenti, hogy a tagállamokban 5,3 millió gazdaság tűnt el, amelyek túlnyomó többsége (mintegy 87 %-a) 5 hektárnál kisebb területen működő mezőgazdasági kisüzem volt”.

([14]) Az élelmiszer-ágazatban termelt érték privatizációja.

([15]) Az igazságos átmenet keretében nagyobb átláthatóságot kell biztosítani és jobb tájékoztatást kell nyújtani az uniós élelmiszer-rendszerek szerkezetével kapcsolatban. Az OECD „Concentration and market power in the food chain” [Az élelmiszerláncon belüli koncentráció és piaci erő] című, 2021. évi dokumentuma az élelmiszer-ellátási lánc vállalkozások közötti, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatainak kezeléséről szóló, 2014. évi európai bizottsági tanulmányra (COM(2014) 472 final) támaszkodik.

3.4. Az EGSZB arra kéri az uniós intézményeket és a tagállamokat, hogy fogadják el az elosztási igazságosság elvét, és mindenekelőtt foglalkozzanak a spekulációval és a financializációval, amelyek az élelmiszerrendszerekből a fogyasztók, a termelők, a munkavállalók és a környezeti fenntarthatóság kárára végzett forráskivonás legfőbb módját jelentik ([16]). Az Uniónak és az uniós tagállamoknak megoldást kell találniuk az élelmiszertermékekkel kapcsolatos spekulatív gyakorlatok, valamint az uniós szereplők által folytatott, az uniós elvekbe, az emberi jogokba, valamint az EU és az uniós tagállamok nemzetközi kötelezettségeibe ütköző egyéb financializációs és beruházási gyakorlatok kezelésére. Emellett az Uniónak meg kell erősítenie és elő kell mozdítania a mezőgazdasági szövetkezetek és a fogyasztóknak történő közvetlen értékesítések támogatásához hasonló közvetlen piacra jutási kezdeményezéseket annak elősegítése érdekében, hogy a mezőgazdasági termelők megélhetést biztosító jövedelemben részesüljenek ([17]) és csökkenteni tudják a közvetítői költségeket.

3.5. Az EGSZB úgy véli, hogy az igazságos átmenet biztosításához elengedhetetlen a KAP-on belüli egyenlőtlenségek kezelése. Ahhoz, hogy egyenlő versenyfeltételeket lehessen biztosítani az EU mezőgazdasági ágazatában, fontos gondoskodni arról, hogy valamennyi tagállam méltányos támogatásban részesüljön.

3.6. Figyelmet kell fordítani az uniós élelmiszerrendszerek nagyfokú koncentrációjára, amely egyenlőtlen tárgyalási pozícióhoz és az erőforrások egyenlőtlen elosztásához vezet. A kockázat az, hogy a szakpolitikai döntések – például a horizontális megállapodásokra vonatkozó új iránymutatások – a jelenlegi koncentráció jelentette problémák kezelése helyett az oligopolisztikus vállalkozások közötti koordinációnak kedvezhetnek. Az Európai Bizottságnak prioritásként kell kezelnie a mezőgazdasági inputanyagok, a genomikus anyagok, a földterületek, a feldolgozás és az értékesítés szintjén végbemenő koncentrációt.

3.7. Például a 200 milliárd USD értékű globális műtrágyapiacot is csupán néhány vállalat uralja, amelyek a nitrogénműtrágya-termelés több mint 30 %-át tartják az ellenőrzésük alatt. Piaci erejüknek köszönhetően képesek befolyásolni az árakat, és az emelkedő költségek fogyasztókra hárítása révén növelni tudják nyereségüket. Európán kívül, 2021-ben és 2022-ben a G20-országok 21,8 milliárd USD-ral költöttek többet műtrágyaimportra, mint 2020-ban, ugyanakkor a vezető műtrágyagyártó vállalatok által az ugyanezen időszakban elért nyereség megközelíti a 84 milliárd USD-t ([18]). Ez a helyzet, csakúgy mint a vetőmagok és a mezőgazdasági technológiák szintjén megfigyelhető koncentráció rávilágít arra, hogy az uniós közpolitikáknak sürgősen elő kell mozdítaniuk a mezőgazdasági termelők e termelési tényezőktől való függőségének csökkentését, valamint megfelelő állami pénzügyi támogatást kell nyújtaniuk a fenntarthatóbb termelési formákra való átálláshoz ([19]).

Az uniós intézmények már régen felismerték, hogy a termelők és a fogyasztók közötti erőkoncentráció szerepet játszik az élelmiszerrendszereken belül előállított gazdasági érték egyenlőtlen elosztásában és az elsődleges termelők marginalizálódásában ([20]). Az Európai Bizottság szerint ha az élelmiszeripar és a kiskereskedelmi ágazat szereplőinek több mint 95 %-a mikro- vagy kisvállalkozások, akkor a vevőként eljáró kisszámú nagyvállalat van túlsúlyban a piacon ([21]). Az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja 2021-ben részletes tanulmányt ([22]) készített arról, hogy bizonyos kiválasztott tagállamokban hogyan alakul a piaci erő az élelmiszeriparban. Ez a tanulmány hangsúlyozza, hogy feszültséget szül az, hogy a vállalatok összlétszámán belüli arányuk szempontjából a kisebb cégek vannak túlsúlyban a feldolgozóipar, a nagykereskedelem és a kiskereskedelmi ágazat terén, de a teljes forgalmon belüli részesedésüket tekintve mindhárom ágazatban a nagyvállalatok dominálnak ([23]). Uniós dokumentumok és az EGSZB észrevételei alapján kiemelt figyelmet érdemelne a feldolgozóipar és a nagykereskedelmi ágazat, mivel ezekben jelentős a koncentráció szintje. Ez hatással lehet a teljes élelmiszerláncra, valamint a bevételek és lehetőségek elosztására, mivel azok a vállalkozások, amelyek visszaélnek piaci erőfölényükkel, nemcsak a forgalmazott áruk árát és mennyiségét befolyásolhatják, hanem a kapcsolatukat szabályozó szerződéses feltételek különböző aspektusait is.

([16]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Élelmiszerár-válság: a spekuláció szerepe és konkrét cselekvési javaslatok az ukrajnai háború kapcsán (HL C 100., 2023.3.16., 51. o.).

([17]) https://www.weforum.org/agenda/2024/04/ilo-living-wage-explained/.

([18]) Institute for Agriculture and Trade Policy (Mezőgazdasági- és Kereskedelempolitikai Intézet): A műtrágyaválság csaknem 22 milliárd USD-ba került a G20-nak, miközben a műtrágyagyártó vállalatok 84 milliárd USD nyereségre tettek szert.

([19]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Élelmezésbiztonság és fenntartható élelmiszerrendszerek (HL C 194., 2022.5.12., 72. o.).

([20]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Élelmezésbiztonság és fenntartható élelmiszerrendszerek (HL C 194., 2022.5.12., 72. o.).

([21]) Az Európai Bizottság jelentése az élelmiszer-ellátási láncban előforduló tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szembeni uniós szabályok végrehajtásáról, 2024. április 23., https://agriculture.ec.europa.eu/news/commission-delivers-report-implementation-eu-rules-against-unfair-trading-practices-food-supply-2024-04-23_en.

([22]) Kjersti Nes, Liesbeth Colen and Pavel Ciaian, Market Power in Food Industry in Selected Member States, European Union: JRC, 2021.

([23]) Kjersti Nes, Liesbeth Colen and Pavel Ciaian, Market Power in Food Industry in Selected Member States, European Union: JRC, 2021.

3.8. Az elosztási igazságosság azt jelenti, hogy az átállás költségeit azoknak kellene viselniük, akik a legtöbb előnyhöz jutottak, és akik a legtöbb erőforrással rendelkeznek. Az energiaágazathoz hasonlóan az agrár-élelmiszeripari rendszereken belüli igazságos élelmiszeripari átmenetet is egy állami alapból kell támogatni, de azt az élelmiszer-értékesítésből származó többletnyereség, a spekulatív gyakorlatok, valamint a társadalmi és környezeti externáliák ellentételezése kapcsán beszedett adókból kell finanszírozni ([24]). Ezt a kis- és közepes méretű mezőgazdasági termelők szolgálatába kell állítani, támogatva a termelési és forgalmazási kapacitást, a mezőgazdasági termelőknek köszönhető ismeretek és innováció cseréjét, elősegítve a megfelelő és méltó munkafeltételek és a szociális védelem biztosítását, valamint az uniós környezetvédelmi és éghajlat-politikai célok elérését.

3.9. Az igazságos átmenet kulcsfontosságú célkitűzései közé kell tartoznia annak, hogy kezeljük a túlzott koncentrációt és a kiegyensúlyozatlan erőviszonyokat. Ezt úgy lehet elérni, hogy az EU és a nemzeti hatóságok növelik a tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló irányelv tagállami alkalmazásának hatékonyságát, segítik a bevált jogszabályi gyakorlatok tagállamok közötti cseréjét ([25]), versenyjogi gyakorlatokkal kezelik az erősebb tárgyalási pozícióból eredő visszásságokat ([26]), valamint kiigazítják az uniós és nemzeti közbeszerzési szabályokat. A közbeszerzést szakpolitikai eszközként kell használni több olyan környezetvédelmi, egészségügyi és társadalmi-gazdasági célkitűzés megvalósításához ([27]), amelyek összhangban vannak az igazságos átmenet és a fenntartható élelmiszerrendszerek létrehozásának elvével. Ezzel összefüggésben az elosztási igazságosság megkívánná, hogy különös figyelmet szenteljenek a közbeszerzés alkalmazásának, hogy megkönnyítsék a kisebb, valamint az ökológiai, munkaügyi és állattartási gyakorlatok tekintetében a legmagasabb szintű normákat alkalmazó termelők hozzáférését.

3.10. Az elosztási igazságosság megkívánja, hogy a közigazgatási szervek a helyi élelmiszerrendszerek aktív szereplőivé váljanak annak garantálása érdekében, hogy az állami étkezdék egészséges, tápláló, kulturálisan megfelelő és hulladéktermeléstől mentes ételeket kínáljanak, és biztosítsák, hogy e szolgáltatások – különösen az állami iskolai étkezdék esetében – mindenki számára hozzáférhetőek legyenek és megfelelő finanszírozásban részesüljenek. Az EGSZB arra kéri az EU-t, hogy gyorsítsa fel a fenntartható és méltányos élelmiszer-beszerzésre vonatkozó ambiciózusabb és kötelező normák elfogadását, a fenntartható élelmiszerrendszerekről szóló keretjogszabályt előkészítő vitán elhangzottaknak megfelelően. Kiemeli továbbá, hogy az állami iskolai étkezdék az oktatáshoz való jog, az élelemhez való jog és a fenntartható élelmiszer-rendszerek felé történő igazságos átmenet metszéspontjában működnek ([28]). Ezért az ilyen étkezdéket valamennyi tagállamban prioritásként kell kezelni, az Uniónak pedig támogatnia kell azokat a meglévő gyümölcs-, zöldség- és tejprogram fokozása és kiterjesztése révén, amely programnak magának is összhangban kell állnia az igazságosság elveivel.

3.11. Az EGSZB megjegyzi, hogy az igazságos élelmiszeripari átmenettel kapcsolatos vita során minden esetben el kell ismerni az élelmiszerrendszeren belüli, az emberi jóllét és az állatjóllét közötti bonyolult összefüggést, és az „Egy az egészség” koncepciót kell elfogadni ([29]), valamint e vitának természetszerűleg ki kell terjednie az állatjólét átfogó mérlegelésére. Ezért kérjük a jelenlegi szabályozási keretek megerősítését az állatjóléti normák szigorítása, az etikai elvek tiszteletben tartása és annak érdekében, hogy felelősségre vonják azokat, akik nem tesznek eleget ezeknek a normáknak és elveknek. Emellett döntő fontosságú figyelembe venni azon mezőgazdasági termelők szempontjait és tapasztalatait, akik helyi szinten alapvető szerepet játszanak az állatjólét fenntartásában ([30]).

3.12. Élelmiszerrendszereink minden szintjén az eloszlási igazságosságnak kell vezérelnie a technológiai innováció bevezetését és előmozdítását is. Az EGSZB arra kéri az uniós intézményeket és a tagállamokat, hogy az innovációk bevezetését az igazságos átmenet és az elővigyázatosság elvei alapján értékeljék annak biztosítása érdekében, hogy azok ne súlyosbítsák a meglévő egyenlőtlenségeket, a koncentrációt, valamint az értékek és lehetőségek egyenlőtlen eloszlását, továbbá olyanok legyenek, amelyek senkit nem rekesztenek ki.

([24]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Élelmiszerár-válság: a spekuláció szerepe és konkrét cselekvési javaslatok az ukrajnai háború kapcsán (HL C 100., 2023.3.16., 51. o.).

([25]) Európai Bizottság, A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmának végrehajtása a mezőgazdasági termelők és a gazdasági szereplők mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncon belüli helyzetének megerősítése érdekében – jelenlegi helyzet, SWD 2004 (106).

([26]) Lianos I. and Lombardi C., Superior Bargaining Power and the Global Food Value Chain: The Wuthering Heights of Holistic Competition Law?, CLES Research Paper Series, ISBN 978-1-910801-08-6.

([27]) M. Stein, M. Mariani, R. Caranta és Y. Polychronakis, Sustainable Food Procurement, Routledge, 2024.

([28]) T. Ferrando, From Marginalization to integration: universal, free and sustainable meals in Italian school canteens as an expression of the right to education and the right to food.

([29]) FAO, (2020), „Egy az egészség”.

([30]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az állatoknak a szállítás és a kapcsolódó műveletek közbeni védelméről, valamint az 1255/97/EK tanácsi rendelet módosításáról és a 2005/1/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (COM(2023) 770 final – 2023/0448 (COD)) (HL C, C/2024/4670, 2024.8.9., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/4670/oj?locale=hu).

4. **Elismerés és részvételen alapuló igazságosság**

4.1. Az EGSZB elismeri az uniós élelmiszerrendszerek összetettségét, és hangsúlyozza, hogy olyan inkluzív és méltányos döntéshozatali folyamatokra van szükség, amelyek az összes érdekelt felet – köztük a mezőgazdasági termelőket, a fogyasztókat, a szakpolitikai döntéshozókat és az élelmiszeripari képviseleti szerveket – bevonják az élelmiszerrendszer kialakításába. Az EGSZB megjegyzi, hogy nem csak egy uniós élelmiszerrendszer létezik, bár egyre inkább az ipari élelmiszerrendszer a jellemző. Az Uniót azonban még mindig az agrár-élelmiszeripari rendszerek különböző szervezési módjai jellemzik, és az EGSZB már szorgalmazta, hogy az uniós élelmiszerrendszerek minden szempontból még diverzifikáltabbak legyenek ([31]). Léteznek például olyan élelmiszerrendszerek, amelyek az együttműködés és a szolidaritás elve köré szerveződnek, és amelyek előmozdítják a társadalmilag és ökológiailag igazságos célkitűzések elérését, miközben tisztességes javadalmazást garantálnak az élelmiszerlánc valamennyi résztvevője számára.

4.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy fokozni kell a helyi, egészséges termékek elismerését és megbecsülését, meg kell teremteni a kulturális örökség szempontjából döntő fontosságú bizalmat és identitást, valamint meg kell erősíteni a termelők és a fogyasztók közötti kapcsolatot. Ebben az értelemben fontos, hogy a közigazgatási szervek kiemelt figyelemmel kísérjék és aktívan támogassák a szolidáris gazdaság megnyilvánulásait, a jólléti társadalmat, a közösség által támogatott mezőgazdasági rendszereket, a munkavállalói és fogyasztói szövetkezeteket, a vidéki/városi infrastruktúrákat, valamint az olyan vidékfejlesztési kezdeményezéseket, amelyek foglalkoztatási lehetőségeket teremtenek és javítják az életszínvonalat ([32]). A mezőgazdaság fenntartható formáit – például az agroökológiát és az ökológiai gazdálkodást – előmozdító és fellendítő szakpolitikai keretek elfogadása elengedhetetlen a fenntartható és méltányos agrár-élelmiszeripari rendszerekhez, az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz ([33]), valamint ahhoz, hogy mindenki számára garantálva legyen az élelmezésbiztonság ([34]).

4.3. Az EGSZB elismeri, hogy az egyes szereplők láthatósága és súlya eltérő, ezért proaktív intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy a pályák, politikák és következő lépések meghatározásakor kezeljék ezt a különbséget. Az EGSZB sürgeti az uniós intézményeket és a tagállamokat, hogy forduljanak azok felé, akiknek a véleménye gyakran figyelmen kívül marad, és vegyék tekintetbe a többgenerációs szempontokat és a jövő nemzedékek jogait. Fontos szerepet töltenek be a fiatalok, az élelmiszerrendszerekben dolgozó nők, az idénymunkások és a migráns munkavállalók, a platformmunkavállalók és a bizonytalan helyzetű munkavállalók, a női mezőgazdasági termelők, valamint a nem fizetett ápolási-gondozási és reproduktív munkát végzők. Megjegyzendő még, hogy az idősek, a migránsok, a marginalizált pénzügyi helyzetben lévők és a fiatalok különösen ki vannak téve az élelmiszer-szegénységnek és az élelmiszer-ellátás bizonytalanságának, különösen gazdasági válságok idején. Fontos, hogy egy, az egészséges jövőt, valamint a társadalmi és környezeti szempontból igazságos élelmiszerrendszereket célzó átfogó stratégia elismerje ezeket a konkrét körülményeket. Ennek a stratégiának a megfelelő oktatási programokra, valamint az egyetemes, kiegészítő, egészséges, társadalmilag igazságos és fenntartható iskolai étkeztetési szolgáltatásokra is ki kell térnie.

4.4. Az agrár-élelmiszeripari rendszerek igazságos átmenetének felgyorsítása érdekében rendkívül fontos a paradigmaváltás a tekintetben, hogy miként állítjuk elő, fogalmazzuk meg és terjesztjük a tudást. E váltás során előnyben kell részesíteni az olyan nyílt és hozzáférhető tudáshálózatok létrehozását, amelyek az élelmiszerrendszerek egészében – különösen az agrár-élelmiszeripari rendszer szereplőinek javát szolgálva – támogatják a fenntartható gyakorlatokat és az innovációt. Újra kell gondolni a szellemi tulajdonra vonatkozó jelenlegi keretet, különösen a vetőmagok és növények tekintetében és abban az esetben, amikor az innovációt állami forrásokból finanszírozzák.

4.5. Az EGSZB elismeri, hogy számos esetben szorgalmazták már új biotechnológiai módszerek, géntechnológiával módosított szervezetek és új génkezelési technikák bevezetését és szabványosítását. Ugyanakkor az elosztási igazságosság mellett figyelembe kell venni az elismerés és a részvétel elvét is, és elismeréssel kell adózni a mezőgazdasági kistermelők és közösségek által a fenntartható élelmiszer-termelés érdekében javasolt számos egyéb megoldás előtt, amelyeket hiteltelenítés és elutasítás fenyeget, amennyiben az említett technológiai megoldások az uniós agrár-élelmiszeripari rendszerek jövője szempontjából „csodafegyvernek” bizonyulnak.

4.6. Ami a részvételen alapuló igazságosságot illeti, az EGSZB már régóta amellett érvel, hogy fogadjunk el egy olyan, az egész társadalomra kiterjedő megközelítést, amely több, részvételen alapuló eszközt foglal magában annak biztosítása érdekében, hogy a civil társadalmat jobban be lehessen vonni a fenntarthatósággal kapcsolatos döntéshozatali folyamatba. Ez a közös építkezés az EGSZB által határozottan támogatott ([35]) európai élelmiszer-politikai tanácson keresztül valósulhat meg, valamint olyan helyi, regionális és nemzeti élelmiszer-politikai tanácsok létrehozásának előmozdítása révén, amelyek a vélemények sokféleségét képviselik és külön platformokat biztosítanak azon véleményeknek, amelyek a legkevésbé találnak meghallgatásra.

([31]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Élelmezésbiztonság és fenntartható élelmiszerrendszerek (HL C 194., 2022.5.12., 72. o.).
([32]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fenntartható vidék- és városfejlesztés holisztikus stratégiája felé (HL C 105., 2022.3.4., 49. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fenntartható vidék- és városfejlesztés holisztikus stratégiája felé (HL C 486., 2022.12.21., 59. o.).
([33]) IPCC, Food Security, Special Report on Climate Change and Land, IPCC, 2023.
([34]) HLPE, Food Security and Nutrition. Building a Global Narrative Towards 2030, FAO, Róma, 2020.
([35]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Élelmezésbiztonság és fenntartható élelmiszerrendszerek (HL C 194., 2022.5.12., 72. o.).

4.7. A részvételen alapuló igazságosságnak együtt kell járnia az uniós élelmiszerrendszereket érintő különböző területeket átfogó szabályozási, szakpolitikai és nyomonkövetési fórumok bevezetésével. Az uniós élelmiszerrendszerek igazságos átmenetével foglalkozó megfigyelőközpont ([36]) – a vidéki területek megfigyelőközpontjának ([37]) mintájára – és a horizontális hatáskörökkel rendelkező új Élelmiszerügyi Főigazgatóság létrehozása fontos előrelépést jelentene ebbe az irányba.

4.8. Az EGSZB elismeri az Európai Bizottság arra irányuló kísérletét, hogy párbeszédet indítson a mezőgazdaságról, de úgy véli, hogy ezt a teret a párbeszéd mezőgazdaságon túlmutató, valódi és hatékony keretének létrehozására kellene felhasználni, amely olyan kiegyensúlyozott tájékoztatási és konzultációs folyamatot garantál, amelynek során figyelembe veszik az agrár-élelmiszeripari termékláncok kiszolgáltatott szereplőinek valós helyzetét. Az EGSZB hangsúlyozza továbbá, hogy meg kell szilárdítani a szociális párbeszédet és a kollektív tárgyalásokat, különösen a szakszervezetek szerepének megerősítése révén, hogy azok az agrár-élelmiszeripari rendszereken belül az összes munkavállaló képviseletének garantálásához és tisztességes munkafeltételeinek biztosításához egyaránt hozzájárulhassanak.

4.9. A részvételen alapuló igazságosság megkívánja, hogy – különösen a polgárok és a fogyasztók számára – biztosítsák az információk rendelkezésre állását, az átláthatóságot és az oktatást, garantálják az állami és magánszereplők elszámoltathatóságát, valamint az élelmiszerrendszerek minden szintjén, azok minden szereplője számára biztosítsák a kapacitásépítést. E tekintetben az EGSZB kiemeli a készségfejlesztésbe irányuló beruházás fontosságát, ideértve a munkaerő-fejlesztés kritikus elemének számító továbbképzési és átképzési kezdeményezéseket is. Új narratívára van szükség az átalakító folyamat társadalmi elfogadottságának fellendítéséhez, egyúttal pedig a mezőgazdasági termelők és az agrár-élelmiszeripari ágazatban dolgozók számára a társadalmi kiszámíthatóság és a szociális védelem biztosításához. Jelentős erőfeszítéseket kell tenni annak biztosítása érdekében, hogy a polgárok olyan élelmiszeripari környezetekhez férjenek hozzá, ahol köztudottan létezik, valamint elérhető és hozzáférhető a fenntartható és tisztességes élelmiszer-választék; ehhez a csomagolás elő- és hátoldalán elhelyezett címkéken túlmutató szakpolitikákra, valamint megfelelő oktatási programok és pénzügyi kapacitás biztosítására van szükség.

5. **Globális igazságosság, koherencia és emberi jogok**

5.1. Az EU az agrár-élelmiszeripari termékek egyik legnagyobb importőre és az egyik legnagyobb exportőr. A globális igazságosság megteremtéséhez az Uniónak olyan átmenetre kell törekednie, amely nemcsak az Unió szempontjából igazságos, hanem minden olyan ország és partner szempontjából is, amelyre hatással lesznek az uniós szinten és a tagállamok által elfogadott döntések. Ezt az elvet a Szerződések fejlesztési szempontú szakpolitikai koherenciára vonatkozó követelménye rögzíti, de ugyanúgy levezethető az EU által aláírt nemzetközi emberi jogi, környezetvédelmi és éghajlat-politikai megállapodásokból is.

5.2. A globális igazságos átmenet középponti elemeként feltétlenül újra kell értékelni a kereskedelmi és beruházási megállapodásokat, gondoskodva arról, hogy az EU világszerte, különösen a globális dél országaiban hozzájáruljon az igazságos, méltányos és fenntartható élelmiszerrendszerek sikeres kiépítéséhez. Koherens erőfeszítésekkel el kell ismerni az egységes piacon belül az uniós termelés versenyképességéhez hozzájáruló szigorú termelési normákat és a kapcsolódó költségeket, amelyeket az uniós mezőgazdasági termelők viselnek. Ugyanakkor azzal is foglalkozni kell, hogy a KAP milyen szerepet játszik az uniós mezőgazdasági termelőknek és annak a támogatásában, hogy egyes uniós termékek versenyképesek legyenek harmadik országokban ([38]). Szigorúan alkalmazni kell a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelvet az élelmiszeripari szereplők által az Unión kívül elszenvedett tisztességtelen gyakorlatok tekintetében, a KAP-ot pedig átfogóan, globális perspektívákat is mérlegelve felül kell vizsgálni.

5.3. Az EGSZB kijelenti, hogy az európai kereskedelempolitikának aktívan kifejezésre kell juttatnia és elő kell mozdítania az Európai Unió Alapjogi Chartájában foglalt értékeket, az EU emberi jogokkal kapcsolatos kötelezettségvállalásait, valamint a tagállamok által vállalt nemzetközi környezetvédelmi, éghajlat-politikai és biológiai sokféleséggel kapcsolatos kötelezettségeket. Ez azt jelenti, hogy az uniós kereskedelempolitikának olyan méltányos, etikus és demokratikus élelmiszerrendszerek kiépítését kell támogatnia, amelyek eltérnek az alacsony árak és a rendkívül versenyképes árupiacok jelenleg elterjedt szabadkereskedelmi ideológiájától, amelyet az uniós és külföldi termelők egyaránt megkérdőjeleznek.

5.4. Az EGSZB elismeri, hogy az EU „nyitott stratégiai autonómiával” kapcsolatos politikát folytat, amely kihasználja az EU globális normák meghatározása terén elfoglalt egyedülálló helyzetét. Az élelmiszerek minőségére, az élelmiszer-biztonságra és az élelmezés fenntarthatóságára vonatkozó magas referenciaértékek megállapításával az EU minden bizonnyal megerősítheti egységes piacát, ugyanakkor ellátási láncai egészében előmozdítja a környezeti és emberi jogi értékeket. Az EGSZB azonban rámutat, hogy az igazságosság elveit minden kereskedelmi és klímadiplomáciai döntésnél egyformán figyelembe kell venni.

([36]) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az igazságos átmenetre vonatkozó uniós szakpolitikai keret előmozdítása: milyen intézkedésekre van szükség? (HL C, C/2024/1576, 2024.3.5., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj?locale=hu).
([37]) Vidéki területek uniós megfigyelőközpontja.
([38]) https://gret.org/publication/pac-quelle-coherence-avec-le-developpement-des-agricultures-paysannes-du-sud/.

5.5. Az EGSZB annak biztosítására kéri az Európai Bizottságot, hogy a kereskedelmi intézkedések elfogadásának alátámasztásaképpen mindig készüljön elemzés arról, hogy az adott intézkedések milyen társadalmi-gazdasági hatásokat gyakorolnak az emberekre és a nem uniós régiókra, és a szabványok, a határok, az adóztatás és az egyéb egyoldalú kereskedelmi intézkedések elfogadásakor garantálják a helyi vélemények, a régiók és a perspektívák megfelelő figyelembevételét.

5.6. Az EGSZB hasonlóképpen hangsúlyozza, hogy az igazságos átmenethez elengedhetetlen, hogy az Unió elismerje történelmi felelősségét abban, hogy gazdasági partnerségi megállapodások, szabadkereskedelmi megállapodások, kétoldalú beruházási megállapodások és multilaterális szinten elfogadott álláspontok révén előmozdítsa a nem uniós országok globális élelmiszerláncokba való integrálását. Az Uniónak felelősséget kell vállalnia az olyan megfelelő fejlesztési és együttműködési politikák elfogadásáért is, amelyek orvosolhatják az egyoldalú intézkedések káros következményeit, miközben világszerte elősegítik a regionális, méltányos és fenntartható élelmiszerrendszerek megszilárdítását.

5.7. Az EGSZB üdvözli az agrár-élelmiszeripari rendszereken belül megvalósuló uniós igazságos átmenetre vonatkozó olyan, stratégiailag integrált és globális perspektíva kidolgozását, amely a globális élelmiszerrendszereken belül összehangolja a helyi, regionális, nemzetközi és globális kormányzási kötelezettségvállalásokat az emberi jogi, környezetvédelmi és éghajlat-politikai célkitűzésekkel, valamint az igazságosság és a fenntarthatóság elvével. Ez a következőkön alapulhat:

— az élelmiszer-önrendelkezés és a regionális élelmiszerrendszerek támogatása, biztosítva, hogy az uniós szakpolitikák ne járjanak káros hatásokkal,

— a gazdák és más, vidéki térségekben dolgozó emberek jogairól szóló ENSZ-nyilatkozat megerősítésének és végrehajtásának előmozdítása,

— a földtulajdonra és -használatra vonatkozó önkéntes FAO-iránymutatások megerősítésének és végrehajtásának előmozdítása.

6. **Beruházás az igazságos átmenetbe**

6.1. Az aszimmetrikus teherre tekintettel az igazságos átmenetet beruházási politikaként és olyan átmenetként kell megközelíteni, amely támogatja a zöld beruházást, és megköveteli a különböző finanszírozási források, köztük a KAP és az ESZA közötti koherenciát. A KAP költségvetésének megvannak a maga korlátai, ha arról van szó, hogy egyedül támogassa az éghajlat-politikai célok elérése érdekében kitűzött ambiciózus célértéket. Ezért a fenntartható agrár-élelmiszeripari termelés biztosítása érdekében elengedhetetlen, hogy ne csak a KAP pénzeszközeiben gondolkodjunk.

6.2. Az EGSZB javasolja, hogy hozzanak létre egy olyan Agrár-élelmiszeripari Igazságos Átmenet Alapot, amely az agrár-élelmiszeripari rendszerekben aktív kisüzemi szereplőkre, a köz-magán társulásokra, a kompetenciákra és a munkafeltételekre irányul, a támogathatósági kritériumok középpontjába a fiatalokat, a nőket, az emberi jogokat és a fenntartható gyakorlatokat helyezi és olyan megközelítést alkalmaz, amelynek keretében a teljes láncot, nem pedig csak a lánc egy részét finanszírozza. A méltányos, hozzáférhető, rövid és fenntartható élelmiszerláncok előmozdítása érdekében forrásokat kell rendelkezésre bocsátani a kkv-k élelmiszerrendszeren belüli konszolidációjának és terjeszkedésének elősegítésére is.

6.3. Az említett alap létrehozása mellett adóösztönzőket, például csökkentett hozzáadottérték-adót kell bevezetni a kisüzemi és fenntartható agrár-élelmiszeripari termékek előnyben részesítése érdekében, de szükség van az egészséges és fenntartható termelői-fogyasztói rendszerek állami támogatásának egyéb formáira is (ilyen rendszer például a *Sécurité Sociale de l'Alimentation* kollektíva). Az EGSZB kiemelten fontosnak tartja, hogy a jövőbeli KAP az igazságos átmenet kiindulópontja legyen.

Kelt Brüsszelben, 2024. szeptember 19-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Oliver RÖPKE